

Інна НОВАК,
*здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальності 231 Соціальна робота,
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди*

Валентина КОСТІНА,
*докторка педагогічних наук, професорка, професорка кафедри соціальної
роботи і соціальної педагогіки,
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди*

РОЛЬ ТЕАТРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА У СОЦІАЛЬНОМУ ВИХОВАННІ ПІДЛІТКІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗІЇ

Сучасне суспільство прагне до створення інклюзивного простору, де кожна людина, незалежно від своїх особливостей, може успішно розвиватися, навчатися та взаємодіяти з оточенням. Як зазначає Л. Гуцуляк, сучасні заклади освіти отримують дедалі більше свободи у виборі напрямів, методів та засобів розвитку здобувачів освіти, упроваджуються інноваційні технології, розробляються і реалізуються авторські програми, що дозволяє створити сприятливі умови для всебічного розвитку особистості [1, с. 304]. У цьому контексті особливої уваги заслуговує питання добору нових засобів соціального виховання підлітків з особливими освітніми потребами, які мають сприяти їхній адаптації, інтеграції та самореалізації.

Аналіз результатів наукових досліджень Н. Пименової [5], С. Клик та Є. Геделевич [3] засвідчив, що важливою умовою успішної інтеграції дітей з особливими освітніми потребами є створення інклюзивного освітнього середовища з використанням творчих методів, які дозволяють підліткам природно розкривати свої можливості та вчитися через досвід. Особливо цінним у цьому процесі дослідники визначають [2, с. 4] використання засобів театрального мистецтва, що сприяє розвитку емоційного інтелекту, навичок самовираження та взаєморозуміння. Так, О. Демченко акцентуючи увагу на

значущості театру в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами в освітньому просторі, розглядає його як потужний засіб соціального виховання, що дає можливість враховувати індивідуальні потреби та можливості кожної дитини [2]. Театралізація як форма творчої діяльності, що поєднує вербальні та невербальні засоби комунікації, відіграє важливу роль у формуванні соціальної компетентності підлітків з особливими освітніми потребами, допомагає долати бар'єри у спілкуванні, розвиває впевненість у собі, навчає працювати в команді та відчувати підтримку інших.

Досвід взаємодії з підлітками з особливими освітніми потребами засвідчив, що вони часто мають труднощі у вираженні своїх емоцій та думок, тому в умовах впровадження інклюзії театральне мистецтво може стати потужним засобом для розвитку соціально-емоційної компетентності підлітків з особливими освітніми потребами, що сприятиме їхній успішній інтеграції та соціалізації, відкриваючи нові можливості для самовираження і соціальної взаємодії. Театральне мистецтво також надає можливість зробити освітній простір безпечним майданчиком для успішної комунікації дітей з особливими освітніми потребами та без них за допомогою використання не лише вербальних засобів, а й жестів, міміки, рухів, інтонації та ін.

Аналіз нормативного забезпечення, що регулює впровадження інклюзії уможливив виокремити низку важливих документів: Конвенції ООН про права дитини (1989), яка проголошує права кожної дитини на освіту, культурний розвиток та вільне вираження думок; Конституції України (Ст. 53), що гарантує право кожної дитини на освіту, яка має бути доступною та відповідати її потребам [2]; Закону України «Про освіту» (2017), який передбачає необхідність створення інклюзивного середовища, що сприяє розвитку кожної дитини відповідно до її здібностей; Закону України «Про культуру», де визначено право кожного громадянина на доступ до культурних ресурсів та творчої самореалізації. Спираючись на основні положення вищезазначених нормативних документів, можна стверджувати про важливість та необхідність використання засобів театралізації в умовах

створення інклюзивного освітнього середовища, що сприятиме успішній соціалізації підлітків з особливими освітніми потребами шляхом розвитку у них соціально-емоційних і комунікативних навичок, творчого самовираження та впевненості в собі. Важливу роль у цьому відіграють такі різновиди театру, як: інтерактивний театр; форум-театр; театр з використанням ляльок. Кожен із них має свій потенціал у соціальному вихованні підлітків з особливими освітніми потребами: інтерактивний театр дозволяє брати безпосередню участь у виставі, що сприяє розвитку комунікативних навичок; форум-театр допоможе розв'язувати соціальні проблеми через моделювання життєвих ситуацій; театр ляльок є ефективним інструментом для підлітків, яким складно висловлювати свої думки безпосередньо, та допомагає через взаємодію з ляльками подолати психологічні бар'єри й розвивати навички комунікації.

Отже, використання театральних практик у процесі соціального виховання підлітків з особливими освітніми потребами сприяє формуванню у них важливих соціальних компетентностей, впевненості в собі та емоційної стійкості, що є важливими для їхньої подальшої успішної соціалізації та набувають особливого значення в умовах війни в Україні.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гуцуляк Л.І. Соціально-освітнє середовищев педагогічному процесі школи. *Молодий вчений*. 2017. № 5 (45). С. 304–306.

URL:http://www.irbisnbnv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbnv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LIN&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=molv_2017_5_73

(дата звернення: 25.03.2025).

2. Демченко О. Підготовка майбутніх педагогів до використання театральної діяльності в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами: європейський контекст. *Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами* :

збірник матеріалів IV Всеукр. наук.-практ. конференції з міжнародною участю (м. Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 10–11 грудня 2020 р.). Вінниця, 2020. Випуск 3. С. 261–267. URL:

<https://library.vspu.net/items/9da75b92-d1d0-41c7-961c-2b3aa0c71b58> (дата звернення: 25.03.2025).

3. Клик С., Геделевич Є. Сучасний розвиток сучасної інклюзивної освіти в Україні. *Навчання і виховання в інклюзивному освітньому просторі: теорія та практика* : Всеукр. наук.-практ. конф., (м. Хмельницький, Хмельницький інститут соціальних технологій Університету «Україна», 16 травня 2024 р.), Хмельницький, 2024. С. 2–9.

4. Новак І.М., Костіна В.В. Використання засобів театралізації в соціальному вихованні підлітків в умовах війни. *Психологія і соціальна робота у XXI столітті* : зб. наук. матеріалів II Міжнарод. наук.-практ. форуму (20-22 листопада 2024 р., м. Полтава). Полтава, 2024. С. 446–449.

5. Пименова Н.В. Інклюзивна освіта – одна із фундаментальних засад розвитку освіти в Україні. *Педагогічні обрії*. 2020. № 3–4 (111–112). С. 83–89. URL: <https://choippo.edu.ua/rar/PO3420.pdf#page=83> (дата звернення: 25.03.2025).